

Xəlil Məcidoğlu
E-mail: khalil_majid@mail.ru

GƏZİNTİ

Dayımgildə idim. Telefon zəng çaldı. Zəng edən Bakı Nəqliyyat prokuroru Elmar Qarayev idi. Dayımı bulvara gəzintiyə dəvət edirdi (onlar dənizkənarı parkda gəzməyi çox xoşlayırdılar).

Dayım:

- İstəyirsən sən də bizimlə ol – fikrimi soruşdu.

- Məmnuniyyətlə - dedim.

Bir neçə dəfə bulvarı o baş, bu başa gəzdik.

- İstəyirsiniz dəniz vağzalında (dəniz vağzalını yenidən açılmışdı) kofe içək – Elmar Qarayev təklif etdi.

Razılaşıdıq. Vağzala çatanda, vağzalın restoranından gələn bağırtı, çığırtı, hay-küy diqqətimizi çəkdi.

Restoranda vur-çatlasın idi.

- Gəlin, görək bu nə həngamədir – prokuror dilləndi.

Restorana girmək istəyəndə, qapıçı bizi saxladı:

- Restoran bu gün kənar şəxslər üçün işləmir – dedi. Mötəbər bir şəxsin oğlunun ad gününü qeyd edirlər - əlavə etdi.

- Belə ad günü olar, bura ki bardaqdır – prokuror qapıçının sözünü kəsdi – restoranın direktoru bu hay-küyü eşitmir, o harda oturur?

- Odey, restoranın direktoru o qadını qucaqlayan kişidir.

- Onu çağırın bura gəlsin.

- Yoldaş, bağışlayın, mən onu çağırma bilmərəm, hirsələnər.

- Cəhənnəmə hirsələnsin, çağırın deyirəm sizə – prokuror qapıçının üstünə qışqırdı. Qapıçı əlacsız qalıb restoranın direktorunu çağırırdı.

Direktor rəqs etdiyi qadını buraxmayaraq, bizə tərəf gəldi. Hər ikisi lül-qəmbər idi.

- Kimdir məni soruşan? – qışqıra-qışqıra yanımıza gəldi.

- Bu nə bardaqdır açmısan burda – prokuror çox hirsələnmişdi.

- Bardaq niyə olur, şənəlməyə haqqımız yoxdur? Biz ad günü keçiririk.

- Kimin ad günüdür? Belə ad günü olar, elə bil dəlixanadır.

- Yoldaş, sizə nə dəxli var kimin ad günüdür? Sizə hesabat vermək həvəsim yoxdur.

- Bilirsiniz mən kiməm?

- Bilmirəm, heç bilməyə də ehtiyac duymuram.

- Mən Bakı Nəqliyyat prokuroru Elmar Qarayevəm, eşitmisən?

Restoranın direktoru diksindi, qadını əlindən buraxdı, elə bil sərxoşluğu da yoxa çıxdı:

- Bağışlayın yoldaş Qarayev, tanımadım. Dönə-dönə üzr istəyirəm.

Prokuror ona cavab verməyib, bizə “gedəyin” – dedi. Daha kofe içəsi olmadıq.

Aradan bir neçə gün keçəndən sonra öyrəndik ki, restoran direktoru işdən çıxarılıb.

BİLET MƏSƏLƏSİ

Ağcabədiyə qohum-əqrəbaya baş çəkməyə getmişdik. Geri qayıdanda, Ağdam-Bakı qatarı ilə gəlməyə qərar verdik. Deyirdilər ki, bilet almaqda elə bir problem olmur, elə qatar gedən günü bilet almaq olur. Odur ki, qatarın yola düşməsinə iki saat qalmış dəmiryol vağzalında idik. Bilet üçün kassaya müraciət etdik.

Kassadan: - bilet yoxdur – cavabını verdilər. Əlacsız qalıb Elmar Qarayevin adından istifadə etmək istədik.

- Biz Nəqliyyat prokuroru Elmar Qarayevin qohumlarıyıq – deyə, kassirə müraciət elədik.

- O, mənlilik deyil, vağzal rəisinə müraciət edin – dedi.

Biz vağzalın rəisinə eyni sözləri təkrarladıq.

Rəis:

- Elmar müəllim bizim yerlimizdir, can-ciyərimizdir, fəxrimizdir, amma üzü qarayam, bilet yoxdur.

Geriyə, Ağcabədiyə qayıtmağa qərar verdik. Amma fikir verdim ki, kassadan bilet alıb çıxırlar. Bilet alıb çıxan bir nəfərə yaxınlaşdım:

- Üzr istəyirəm, o bileti necə aldınız? Axı, bizə dedilər ki, bilet yoxdur.

- Qardaş, puluna minnət. İstəyirsiniz, sizə də alım. Amma məzənnə belədir, biletin qiymətinin iki misli.

Mən dörd biletin (biz üç nəfər idik, amma kupeni bütöv götürmək istəyirdik) pulunu ona verdim. Heç beş dəqiqə keçməmişdi, o, biletləri gətirdi. Təşəkkürümü bildirdim.

Qatar yola düşdü. Qərribə burası idi ki, vaqonun yarısından çoxu boş idi. Bərdədə, Yevlaxda bir neçə nəfər minsə də, Bakıya qədər boş yerlər var idi.

Dayımgilə gəlmişdim. Elmar Qarayev də orada idi. Dayım qızı (o da bizimlə qatarla gələnlərdən idi) qəflətən:

- Elmar əmi, bu yaxınlarda Ağcabədiyə getmişdik (mən nə qədər him-cim elədimsə, o, dayanmaq bilmirdi), qayıdanda, istədik Ağdam-Bakı qatarı ilə gələk. Ağdam dəmir yolu vağzalında bilet almaq istədik. Dedilər bilet yoxdur. Məcbur olub sizin adınızdan istifadə etmək istədik. Vağzalın rəisi sizi həmyerlisi, can-ciyəri, Ağdamın fəxri adlandırsa da, “üzüm qaradır, bilet yoxdur”- dedi. Əlacsız qalıb Ağcabədiyə qayıtmaq istəyirdik ki, gördük adamlar kassadan bilet alıb çıxırlar. Bilet alan bir nəfərə yaxınlaşıb soruşduq ki, bizə də bilet ala bilərimi? Niyə almıram, puluna minnət – cavabını verdi. Hər biletin ikiqat qiymətini ödəməklə bizə dörd bilet aldı. Maraqlı burası idi ki, vaqonda bizdən başqa cəmi bir neçə nəfər vardı. Elə Bakıya qədər bizim vaqon demək olar ki, boş gəldi.

Elmar Qarayev heç nə demədi, amma hiss olunurdu ki, çox hirsələnib.

Sonradan öyrəndik ki, Ağdamın dəmir yolu vağzalının rəisi işdən çıxarılıb və cinayət məsuliyyətinə alınıb. Rəis Elmar Qarayevin qohum-əqrəbasını, dostlarını onun üstünə töksə də, prokuror fikrini dəyişməmişdi. Rəis hətta, prokurorun çox hörmət etdiyi (kimsə onu nişan vermişdi), Ağcabədidə yaşayan qohumunu bu işə qarışdırsa da, heç nə alınmamışdı. Prokuror qərarında qəti idi.

***

Moskvaya getməyə hazırlaşırıdım. Bilet almaq lazım idi. Tanışları bu işə cəlb etsəm də, SV vaqonuna bilet almaq müşkül bir iş çevrilmişdi. Elmar Qarayevdən kömək istəməyə (ona çox çətin vəziyyətlərdə bilet almaq üçün müraciət edirdik) üzüm gəlmirdi.

İş otağında oturub, bilet haqqında fikirləşirdim. Qapım açıldı. Üçüncü kurs tələbəsi, gürcü qızı otağa daxil oldu:

- Xəlil Məjdidoviç, niyə dilxorsunuz? – soruşdu.

- Niyə dilxor olmayın, dəmir yolu institutunda işləyəsən, özün də qatara bilet tapa bilməyəsən, bu necə olan şeydir?

- Sizə hara, nə vaxta, neçə bilet lazımdır?

- Mənə Moskvaya SV vaqona bir bilet lazımdır. Mən bilet almaq üçün aləmi bir-birinə qatmışam, amma heç nə alınmır.

- Mən Gürcüstan Dəmir Yolu İdarəsi rəisinin katibəsiyəm. Bizim rəis sizin Dəmir Yolu İdarəsinin rəisi ilə tez-tez telefonla danışır, görüşürlər. Sizin rəis məni də tanıyır. Rəisdən xahiş edərəm.

SV vaqonuna cəmi bir neçə bilet açıq satışı çıxarıldı, qalan biletlər ayrı-ayrı müəssisələrin, şəxslərin bronu şəklində saxlanılırdı. Bu bronlar Dəmir Yolu İdarəsi rəisinə (2 bilet), Bakı Dəmir Yolu Şöbəsinə (1 bilet), Nəqliyyat prokurorluğuna (2 bilet), Nəqliyyat Polis İdarəsinə (1 bilet), Mərkəzi Komitəyə (2 bilet), Nazirlər Sovetinə (2 bilet) və s. aid idi. O biletlər onların icazəsi olmadan satışa çıxarıla bilməzdi. Yalnız qatar yola düşməyə üç saat qalanda (əgər bron sahiblərindən xəbər çıxmasa) satışa çıxarıla bilərdi.

Bir neçə saatdan sonra gürcü qızı bileti zərfdə mənə təqdim etdi. Heç pulunu da almaq istəmirdi. Lakin mən biletin pulunu zorla onun cibinə basdım və təşəkkürümü bildirdim. Mənim üçün maraqlı idi, o, bileti necə alıb. Bu barədə ondan soruşdum.

- Dəmir Yolu İdarəsinə getdim. Özümü rəisin katibəsinə təqdim etdim, həmkarıq dedim. Rəisin qəbuluna düşmək istədiyimi bildirdim. O, kabinetə girdi, mənim xahişimi rəisə çatdırdı. Məni qəbula dəvət etdilər. Mən özümü rəisə də təqdim etdim, rəisimizin salamını çatdırdım. Rəis məni çox səmimi qarşıladı, onun da salamını rəisimizə çatdırmağı məndən xahiş etdi:

- Xoş gəlmisiniz, sizin səsinizi telefonda çox eşitmişəm, amma üzünüzü cəmi bir dəfə görmüşəm Tbilisidə olanda. Buyurun, sizi eşidirəm.

- Mən Bakıda Dəmir Yolu İnstitutunda oxuyuram. Mənə Moskvaya SV vaqonuna bir bilet lazımdır – dedim. O, katibəyə vəğzal rəisinə zəng edib brondan bir bilet ayırmağı tapşırırdı. Təşəkkürümü bildirib rəisdən ayrıldım. Mən gedib xüsusi kassadan bileti götürdüm.

- Afərin, Tamara (qızın adı idi), qoçaq qızsan – dedim.

Mən Tamaranın xidmətindən (o, artıq institutu bitirmiş, Nazirlər Sovetində Nəqliyyat Şöbəsinin müdiri işləyirdi) bir dəfə də istifadə etməli oldum. Dayım oğlu Varnaya (Bolqarıstan) təyyarə ilə uçmalı idi. Təyyarə Tbilisidən uçurdu. Təyyarəyə bilet almaq çox çətin idi. Tamaraya zəng edib (əlaqəmiz vardı, o, bütün bayramlarda məni təbrik edirdi) xahişimi bildirdim.

O, dayım oğlunu Tbilisi aeroportunda qarşılamış və Varnaya bileti ona vermişdi.

Son dövrlərdə baş vermiş hadisələr, Sovet İttifaqının süqutu insanlar arasındakı əlaqəni mümkünəş etmişdir. Təəssüf ki, mən də keçmiş gürcü tələbələrimlə (onların əksəriyyəti vəğzal, stansiya rəisləri vəzifəsində, Dəmir Yolu İdarəsində, nəqliyyat şöbələrində yüksək vəzifələrdə işləyirdilər) əlaqəm kəsilməşdir. O cümlədən, Tamara ilə də.

BARIŞIQ

Elmar Qarayev dayımla qohumluqdan çox, yaxın dost idilər. Günləri demək olar ki, bir yerdə keçərdi. Sevimli gəzinti yerləri Dənizkənarı park idi. Amma, nədənsə, bir-birindən tez-tez inciyirdilər, hətta, küsürdülər. Lakin heç nə olmamış kimi, tez də barışırdılar. Bir dəfə isə araları bərk dəydi. Yəqin ki, nə isə ciddi bir şey baş vermişdi. Görünür, kimlərsə onların arasına girmişdi. Küsülülükləri lap çox çəkdi. Mən bu vəziyyətdən çox narahat idim. Hiss edirdim ki, dayım özü də bu vəziyyətdən mənəvi əziyyət çəkir, amma barışmağın heç üstünə də gəlmirdi. Elmar Qarayev də barışmağa cəhd göstərmirdi. Onu Dənizkənarı parkda görünə olmamışdı. Heç dayım da bulvara getmirdi.

Bir gün eşitdim ki, Elmar Qarayevi vəzifəsindən (Nəqliyyat prokuroru) azad ediblər. Dayımgilə gedib bu xəbəri ona çatdırdım. Dayımın bu işdən xəbəri yox imiş. Elə o dəqiqə dayım Elmar Qarayevə zəng etdi:

- Elmar, salam. Çoxdandır səninlə bulvara getmirik, yaman darıxmışam (sanki küsülü deyillər).

- Vahid (dayımın adıdır), çox sağ ol zənginə görə, bu zəng mənə bu vəziyyətimdə məlhəm kimi təsir etdi. İşdən çıxan gündən hamı məndən yan qaçır, ətrafımda quyruq bulayan “dostlarım” mənə yaxın gəlmir, salam da vermirlər (bizdə bu qəbul olunmuş münasibətdir: işdən çıxarılmış yüksək vəzifəli adamlar

salamlamaqdan da qorxurlar). Sən məni hədsiz sevindirdin, məni bağışla, gərək vəzifədə olan vaxtı sənə zəng edib sənə qarşı düzgün hərəkət etmədiyimi etiraf edəydim. Qürurüm yöl vermirdi. İndi götürəm ki, bu, yersiz qürur imiş. Sənin üçün burnumun ucu göynəyir. Bulvarda görüşənədək.

Biz dayımla bulvara gəldik. Elmar Qarayev bizi gözləyirdi. O, bizimlə qucaqlaşib öpüdü. Biz həmişəki kimi, bulvarda yorulunca gəzdik. Sonra çay içməyə getdik. Uzun müddət küsülü olmaları yaddan çıxmışdı.

R. A. RUDENKO İLƏ TANIŞLIQ

M.V. Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetində dörd aylıq ixtisasartırma kursunda idim. Dayım Bakıdan zəng etdi ki, Elmar Qarayevlə Moskvaya gəlirik, “Moskva” mehmanxanasında olacağıq, sən də ora gəl, görüşək.

Mehmanxanaya gəldim. Xoş-beşdən sonra:

Bu zəngin süfrəni mənə görə açmısınız? – deyə, zarafat etdim.

Dayım:

- Elə sənə görə də, amma bir qonağımız da olacaq, SSRİ Baş prokuroru Roman Andreyeviç Rudenko.

- Mənim belə bir qonaqlıqda iştirakım məsləhətdirmi – dedim.

Elmar Qarayev:

- Elə əsl sənin yerindir, qoy Rudenko görsün ki, necə istedadlı gənclərimiz var.

- Rudenko istedadımı nədən görəcək?

- Sən göstər də. Çəkinmə, nə mövzuda istəyirsən danış.

Bir azdan qapı açıldı. İki nəfər otağa daxil oldu. Onlardan biri Elmar Qarayevlə və dayımla qucaqlaşib öpüdü, mənə də əl verib görüşdü (bu, yəqin ki, R.A. Rudenko idi), sonra onunla birlikdə gələn şəxsə:

- Sən get, lazım olanda, çağıraram – dedi.

Dayım məni R.A. Rudenkoya təqdim etdi:

- Bacım oğludur, MDU-da stajirovkadadır. Riyaziyyatçıdır. Mənim bacıoğlanlarımın içərisində ən çox sevdiyimdir. Ağıllı, dərrakəli, istedadlıdır.

- Riyaziyyat gözəl elmdir. Mən məktəbdə bu fənni çox sevirdim, amma seçimim başqa oldu – deyib, stol arxasında özünə yer tutdu.

Stolun üstündə hər cür nemət vardı. Hətta, Bakıdan müxtəlif xörəklər, şirniyyatlar bişirtirib gətirmişdilər.

Qonaqlıq çox səmimi, şən (müxtəlif gülməli hadisələr, lətifələr danışdılar, hətta, mən də ürəklənib tələbə həyatından bir lətifə danışdım, hamı qaqqanaq çəkib gülüşdü) keçirdi, hamı özünü elə bil öz evində hiss edirdi, sərbəstlik vardı, sanki yanımızda oturan nəhəng bir dövlətin Baş prokuroru deyildi, sırası adam idi.

R.A. Rudenko Azərbaycan xörəklərini çox tərifləyirdi:

- Hərçənd, hamı erməni konyaklarını tərifləyir, amma mən Azərbaycan konyaklarını daha çox xoşlayıram, bunu sizə görə demirəm, həqiqətən belədir, xüsusilə “Azərbaycan”, “Yubiley” konyakları.

Qonaqlıq sona yaxınlaşırdı. Rəsmi adamların rəsmi danışmalarına mane olmamaqdan ötrü mən sağollaşib otağı tərk etdim.

Əlbəttə, mənim üçün bu gün çox xoş keçmişdi, əzizlərimlə görüşmüş, ən başlıcası, SSRİ Baş prokuroru R.A. Rudenko ilə tanış olmuşdum.

Ən böyük təəssüratım R.A. Rudenkonun sadəliyi, səmimiyyəti, insani keyfiyyətləri idi. Fikirləşirdim ki, gör bizim adi rayon prokuroru özünü necə aparır, lovğalığı, təkəbbürü, özündənrazılığı, yekəxanalığı, ədası yerə, göyə sığmır. Məni təəccübləndirən Elmar Qarayevin Rudenkoya olan münasibəti idi. Elə bil onlar eynirəngli vəzifə sahibləri idilər. Mən vəzifəli şəxslərin özlərindən yüksək vəzifəli adamlar yanında cücəyə döndüklərinin çox şahidi olmuşdum. Onların yaltaqlığı iyrənc bir forma alırdı. Burada isə mən

şəxsiyyətli insanların münasibətinin şahidi oldum. R.A. Rudenko Elmar Qarayevə yaxın bir dostu kimi baxırdı.

Mən uzun müddət həmin görüşün təəssüratından ayrıla bilmirdim.

OVÇU PROFESSOR

Dayım ovçuluğa, nədənsə, professor olandan sonra başlamışdı. O, professional ovçu olmuşdu. Amma təbiətə ziyan vuran ovçulardan deyildi. O, təbiəti çox sevirdi. Respublikamızı qarış-qarış gəzmişdi. Rayon partiya komitələri katiblərinin əksəriyyəti ilə yaxından tanışlığı vardı. Dost olduğu katiblər də az deyildi. Elə onlar dayımı ova dəvət edirdilər. Dayım o dövrlərdə Tibb institutunda kafedra müdiri işləyirdi (institut müəllimlərinin qılincının işlədiyi vaxtlar idi). Üstəlik, dayım Moskvada nəşr olunan "Sovetskiye profsoyuzı" jurnalının Orta Asiya, Zaqafqaziya üzrə xüsusi müxbiri idi. Bu dövr həmkarlar təşkilatının at oynatdığı vaxtlar idi. Odur ki, dayımı hər yerdə böyük ehtiramla qarşılayırdılar.

Amma bir dəfə Cəlilabad rayonunda xoşagəlməz hadisə baş vermişdi. Quş ovlayarkən güllə səsində hərbi hissədən gələn olmuşdu. UAZ maşınında gələn hərbiçi maşını xeyli aralıda saxlayıb, onların yanına gəlməyini tələb etmişdi. Dayım sürücüsünə:

- Get gör kimlərdir, maşını niyə aralıda saxlayıblar, nə istəyirlər? Bu vəsiqəni də göstər (xüsusi müxbir), de ki, biz həmişə burada ov etmişik, bura sərhəd zonası deyil.

Maşındakılar sürücü ilə söhbətdən sonra maşını sürüb gedirlər. Sürücü qayıdıb:

- Vahid müəllim, əvvəla, dedilər ki (böyükləri podpolkovnik İvanov idi), sizin borcunuzdur ki, bizə yaxınlaşsınız, deməli, bizi saymırsınız. İkincisi, sizə kim icazə verib ki, sərhədə yaxın bir yerdə ov edirsiniz. Üçüncüsü, sizin kim olduğunuz bizi maraqlandırmır – deyib, müxbir vəsiqəsini cibinə qoydu və əlavə etdi: – hərbi hissəyə gəlməsiniz. Sonra da maşını sürüb getdilər.

Müxbir vəsiqəsinin götürülüb hərbi hissəyə aparılması (qanuna görə heç kimin təqdim olunmuş vəsiqəni müsadirə etməsinə ixtiyarı yoxdur, yalnız vəsiqədəki məlumatlar götürülüb, mütləq sahibinə qaytarılmalıdır), hərbiçinin hərəkəti dayıma çox pis təsir etmişdi.

Dayım sürücüsünə:

- Sür rayon partiya komitəsinə.

O dövrdə Cəlilabad rayon partiya komitəsinin birinci katibi Sosialist Əməyi Qəhrəmanı məşhur Qurbanov idi. Onun dayımla çox sıx münasibətləri vardı.

Dayımı səmimi qarşılayan katib:

- Vahid müəllim, niyə xəbərsiz gəlmisən?

- Bilirsən, düzü, yanına gəlmək fikrim yox idi. Səni işdən ayırmaq istəmirdim. Bilirəm ki, işlərinizin çətin vaxtıdır. Amma bir hərbiçinin özbaşınalığı məni bura gətirdi. Sənə məlumat verməmiş hərəkət etmək istəmədim. Bilirsən ki, hərəkət etsəm, rayonda ən azı ara qarışacaqdı. Odur ki, sənənin yanına gəldim. Mən heç bir qanunsuz hərəkət etməmişəm. Getdiyimiz yer sərhəd zonası deyil, özü də mən orada birinci dəfə deyil ki, ov edirəm. Ümumiyyətlə, hərbiçinin sərhəddən uzaq yerdə ov etmək işinə qarışmağına kim səlahiyyət verir? Yaxşı, gəlmisən, niyə maşını yüz metr aralıda saxlayırsan, bizi ayağına apardırırsan, üstəlik, qanunsuz olaraq, vəsiqəmi cibinə qoyub, maşını sürüb gedirsən. Sənə kim ixtiyar verib ki, vəsiqəni özünə aparırsan, əgər sənə lazımdırsa, vəsiqədəki məlumatları yaz götür. Mən istəmirəm ki, rayonun adı yuxarılarda hallansın. Odur ki, tələb edirəm: podpolkovnik İvanov bura çağırılsın, bizdən rəsmi üzr istəsin, müxbir vəsiqəmi özümə qaytarsın, bir də belə bir özbaşınalığa yol verməyəcəyinə söz versin.

Katib:

- Vahid müəllim, xahiş edirəm, hirsələnmə. İndicə o yaramazın tənbehini verərik – deyib, hökumət telefonuna əl atdı və hadisəni olduğu kimi hərbi hissə rəisinə danışdı.

Heç bir saat keçməmişdi ki, podpolkovnik İvanov rayon partiya komitəsinə gəldi. Katibə, dayıma üzrxahlıq elədi. Lakin katib onun dayımdan rəsmi üzr istəməsini, vəsiqəni qaytarmağı və bir də səlahiyyətinə aid olmayan işlərlə məşğul olmamağı tələb etdi. Podpolkovnik bütün tələblərlə razılaşdı.

Dayım katibin qonaqlıq tədbirinə ovqatının pozulduğunu bəhanə gətirərək, razılıq vermədi və sağollaşib Bakıya yola düşdü.